

РЕЦЕНЗИЯ

От : Доц. д-р Ани Божидарова Белчева-Криворова, дм, Катедра „Детска дентална медицина“, Факултет по Дентална медицина към МУ – Пловдив, избрана за външен член на научното жури със заповед на ректора на МУ – Варна № Р-109-500 от дата 23.07.2018 г.

Относно: Дисертационен труд на тема: **„Неснемаемо коронково протезиране в детска възраст – функционални аспекти“** за присъждане на образователна и научна степен „Доктор“ в област висше образование: 7. Здравеопазване и спорт по професионално направление 7.2. Стоматология и докторска програма „Детска стоматология“

Автор: д-р Десислава Георгиева Димитрова – докторант на самостоятелна подготовка към катедра „Детска дентална медицина“, Факултет по дентална медицина, МУ-Варна.

Научни ръководители:

Доц. д-р Мариана Йорданова Димова – Габровска, дмн

Доц. д-р Радосвета Стоянова Андреева-Борисова, дм

Научен консултант: Доц. д-р Ружа Златанова Панчева-Димитрова, дм

1. Общо представяне на процедурата по защита:

Представеният ми комплект материали на хартиен и електронен носител е в съответствие с процедурата за придобиване на ОНС „Доктор“ в МУ-Варна от Правилника на МУ-Варна и включва всички необходими документи.

2. Кратки биографични данни за докторанта:

Д-р Десислава Георгиева Димитрова е родена на 23.08.1991 г. в град Русе. Завършва средното си образование в Математическа гимназия „Баба Тонка“ – гр. Русе през 2010 г. Придобива образователно квалификационна степен „магистър“ по специалност „лекар по дентална медицина“ през 2016 г. във Факултет по Дентална медицина към Медицински университет – гр. София. Отлично владее английски език. Участник в редица български и европейски научни конгреси.

3. Актуалност на проблема:

Дисертационният труд е написан на 184 страници, включващи текст, илюстративен материал от 72 фигури и 16 таблици - 9 в основния текст и 7 в приложенията и книгопис от 323 литературни източници, от които 41 на кирилица и 282 на латиница. Трудът е структуриран правилно и съдържа всички основни раздели: въведение, литературен обзор, цел и задачи, материал и методи, резултати и обсъждане, заключение, изводи, приноси, библиография и приложения.

Актуалността на проблема се посочва още във въведението, където се отбелязва, че дефектите в зъбните структури, вследствие на кариеса и неговите усложнения, повлияват негативно не само нормалната дъвкателна и говорна функция, хранителния прием и външния вид на децата, но могат да бъдат и причина за възпрепятстване на растежните процеси, възникване на психоемоционални промени и смущения в социалното развитие на децата.

Навлизането на дигиталните технологии в денталната медицина и усъвършенстването на материалите позволява изработване на неснимаеми

коронкови конструкции в детска възраст, които осигуряват възможност за постигане на високи резултати по отношение на естетиката, профилактиката на вторичния кариес и пълноценното възстановяване на дъвкателната и говорната функция.

Горепосочените факти определят актуалността на дисертационния труд.

4. Познаване на проблема:

Докторантката задълбочено изучава темата за неснемаемото коронково протезиране в детска възраст. Това проличава от подробния литературен обзор. Той дава богата и детайлна информация за използваните методи и материали за неснемаемо протетично лечение в детска възраст. Анализирани и представени са предимствата и недостатъците на различните видове коронкови протезирания. Разгледани са факторите, оказващи влияние върху крайната субективната оценка на децата и родителите за проведеното лечение. Доказана е необходимостта от проучването на хранителния прием на децата, след възстановяване на дефектите в твърдите зъбни структури, в следствие на кариеса и неговите усложнения. Д-р Димитрова е цитирала съвременните български и чуждестранни автори, работили по темата през последните години.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд:

Представеният литературен обзор е подробен и добре структуриран, съобразно целта и задачите на разработката. Задълбочено и логически последователно са разгледани проучвания по проблема у нас и в чужбина.

Заклучението от литературния обзор отново подчертава актуалността на разработвания труд и насочва към необходимостта от търсенето и

разработването на съвременните средства и методики за протетични лечения с естетични коронкови конструкции.

Целта на дисертационния труд е на основата на социологични и клинични изследвания да се въведат и апробират в практиката методики за лечение в детска възраст с неснемаемо коронково протезиране, като се оцени функционалния медико-биологичен показател.

Целта е формулирана точно и ясно. За изпълнението и са поставени **4 задачи.**

Първата задача оценява клиничното приложение на различни протетични възстановявания в детска възраст от лекарите по дентална медицина у нас. Във втора задача посредством апробиране на клинично-лабораторни и клинични методики се оценяват обективно и субективно предимствата и недостатъците на неснемаемото коронково протезиране с композитни CAD/CAM корони и фабрични циркониеви корони при възстановявания във фронталните и в страничните сектори. Към тази задача са включени две подзадачи, в които се разглежда и анализира орално-хигиенния статус и гингивален индекс при деца с такива протезирания, както и удовлетвореността на малките пациенти и техните родители от проведеното лечение. Третата задача проучва характеристиките на говорната функция при деца, протезирани с различни коронкови конструкции във фронталните участъци. В четвъртата задача се оценява приемът на макронутриенти след завършване на неснемаемото протетично лечение.

Задачите са правилно структурирани и дават възможност за доказване на поставената цел.

Материал и методики:

Изследваният материал е достатъчен. Методиките са умело подбрани и включват съвременни социологически и клинични методи.

По първа задача е проведено анкетно проучване сред 767 лекари по дентална медицина в България относно основите тенденции в приложението на различните протезни конструкции в ежедневната практика.

По втора задача е представен клинико-лабораторен протокол за протетично лечение с композитни CAD/CAM корони и клиничен протокол за възстановяване на силно разрушените детски зъби с фабрични циркониеви корони. Представените методики са детайлно описани което показва точното им изпълнение.

По трета задача чрез серия от логопедични тестове е проведено клинично изследване на говорната функция.

По четвърта задача чрез оценка и анализ на 24-часовите хранителни дневници са изведени данни за дневният прием на белтъци, въглехидрати, мазнини и вода от децата, преминали протетично лечение с различни коронкови конструкции.

За анализ на получените резултати е използван богат набор от статистически методи: дескриптивен анализ, вариационен анализ, корелационен анализ, дисперсионен анализ, мултирегресионен анализ и определяне на относителен риск (RR – relative risk), търсене на статистическа зависимост на качествени променливи чрез χ^2 -критерия (chi-square) и точния критерий на Fisher (Fisher's exact test).

Резултати и обсъждане:

Като цяло структурирането на глава “резултати и обсъждане” би било по-прегледно и пълно ако резултати и обсъждане бяха разгледано по отделно. По този начин ще е обсъждането ще има по-висока стойност при

сравнението на получените резултати с тези, на други автори и ще обогати установените факти.

По първа задача: Дисертантката установява, че голяма част (67,9%) от анкетираните лекари по дентална медицина лекуват често деца в своята практика, но относителният дял на прилагащите методите на протетично лечение при малките пациенти е много нисък (10,6%), като с предимство са тези с придобита специалност (15,6%). Анкетираните, които съобщават, че провеждат протетични лечения при децата с коронки, са 8,7% от всички запитани, като най-висок е процентът (5,1%) на тези, които поставят лабораторно изработени корони. От получените резултати става ясно, че само 10,7% от запитаните лекари по дентална медицина използват естетични корони. Възстановяванията се извършват предимно в постоянно съзъбие, а най-предпочитани са конструкциите от металокермика, керамика и пластмаса.

От лекарите по дентална медицина, които прилагат протетично лечение при деца, преобладават тези, които не оценяват удовлетвореността на пациентите след възстановяванията, независимо от вида на използваните конструкции. Няма данни за оценка на функционалния медико-биологичен показател по отношение на говорната функция и дъвченето.

По втора задача, в резултат от проведените изследвания се установява, че преди възстановяване на дефектите на твърдите зъбни тъкани оралната хигиена е незадоволителна. Орално-хигиенният индекс е от 1.48 до 1.82. В периода на проследяване се наблюдава подобрене в стойностите 1.38 до 1,76. След една година малките пациенти възвръщат старите си навици. Отчита се слабо гингивално възпаление при силно разрушените естествени зъби (МГИ – 1.28 – 2.13), докато след възстановяването им с коронкови

конструкции настъпват оздравителни процеси и понижаване на стойностите на гингивалния индекс в периода на проследяване (МГИ = 0.19 - 1.44).

Клинико-лабораторната методика за протетично лечение във фронталните сектори на съзъбието при с кариес на ранното детство има преимуществото, че лечението на разрушените твърди зъбни структури се извършва едноетапно под обща анестезия и завършва с окончателно циментиране на конструкциите. Важно предимство на апробираната методика е възможността конструкциите да бъдат изработени без предварителна препарация на подлежащите за протезиране зъби. Лабораторният процес е дигитализиран и върху включените във виртуален артикулатор модели се осъществява индивидуално планиране на формата и размерите на бъдещите коронки.

Естетичните възстановявания в страничните сектори на съзъбието с циркониев коронки позволяват бързо и ефективно лечение на силно разрушени зъби в рамките на едно клинично посещение.

Обективната и субективна оценка на получените резултати показват, че проведените протезирания изцяло задоволяват изискванията на децата и техните родители. Общият индекс за удовлетвореност на родителите е висок ($2,51 \pm 0,62$) и кореспондира с високата удовлетвореност на децата.

По трета задача протетичното лечение на фронталните зъби има висок профилактичен ефект по отношение на говорната функция. Около половината от децата (54,5%), които преди протезиране имат нарушения в звукопроизношението на съскавите звуци, след поставяне на конструкциите значително подобряват артикулацията си.

По четвърта задача получените резултати показват, че протетичното лечение с коронки в детска възраст осигурява предпоставки за нормален хранителен прием. При сравнителен анализ не се установява статистически

значима разлика между средните стойности на прием на белтъци и физиологичните норми за всички възрастови групи. Консумацията на въглехидрати за изследваните деца е привидно в норма, но голяма част от получената енергия от тази група хранителни вещества е в резултат на високия прием на вредните нискомолекулни захариди и малка част от приема на полезните високомолекулни влакнини. Децата на възраст от 7 до 14 г. имат прием на фибри под препоръчителни $2/3$ от общия енергиен прием на въглехидрати.

С изключение на най-малките деца приемът на мазнини във всички възрастови групи е над препоръчителните норми, в резултат от повишената консумация на храни, богати на скрити мастни вещества.

Изводи:

Направени са 7 важни извода. Описани са подробно и се основават на получените резултати от разработения дисертационен труд.

6. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката.

Като приноси на научната разработка формулирам следните четири основни направления:

Научно-теоретични приноси:

Принос на дисертационния труд е литературният обзор. За пръв път у нас е представен анализ на съвременните литературни източници, които разглеждат показанията, методите, средствата, предимствата и недостатъците на неснемаемото естетично коронково протезиране в детска възраст. Разгледани са различните алгоритми за изследване на удовлетвореността на малките пациенти и взаимовръзката между оралното здраве и хранителния прием на децата.

Научно-приложни приноси:

1. Въз основа на анкетно проучване са изведени статистически значими изводи за цялата популация на лекарите по дентална медицина в България по отношение на използваните материали и методи на протетичното лечение с неснимаеми коронкови конструкции.
2. За пръв път у нас са анализирани промените в оралната хигиена и гингивалните тъкани след възстановяване с композитни CAD/CAM и фабрични циркониеви корони.
3. Направен е анализ на удовлетвореността от протетично лечение с CAD/CAM и фабрични циркониеви корони на децата и техните родители. Разработени са въпросници за оценка на субективното мнение на малките пациенти и техните настойници.
4. За пръв път у нас е проведено проучване относно звуковата артикулация и говорната функция на деца преди и след поставяне на протезни конструкции във фронталните сектори на съзъбието.
5. Въз основа на оценка на хранителния прием на протеини, въглехидрати, фибри и мазнини е изследвано влиянието на протетичното лечение на силно разрушените детски зъби, върху възможността за осъществяване на пълноценно и балансирано хранене.

Методични приноси:

1. Предложена е методична последователност за протетично лечение на временни зъби с фабрични циркониеви корони и неснимаеми коронкови конструкции, изработени по CAD/CAM технология от композитен материал
2. За пръв път у нас са анализирани и оценени възможностите, предимствата и функционалните аспекти на естетичното неснимаемото коронково протезиране в детска възраст.

3. На основата на методична последователност за логопедично изследване на говорната функция са изследвани звуко-произношението и говорната артикулация при деца преди и след възстановяване на нарушения в твърдите зъбни структури в фронталните сектори на съзъбието и са изведени общи характеристики.
4. Посредством субективна оценка на децата и техните родители от проведеното протетично лечение е оценен крайният резултат от коронковото протезиране по трите медико-биологични показатели – профилактика, функция, естетика.

Приноси с потвърдителен характер:

1. Потвърждава се високата профилактична стойност на фабричните циркониеви корони по отношение на оздравителните процеси в околните гингивални тъкани.
2. Доказана е високата удовлетвореност на децата и родителите по отношение на профилактика, функция, естетика, след възстановяване с фабрични циркониеви корони.
3. Възстановяването на зъбните структури във фронталните сектори на съзъбието значително подобрява произношението на съскавите и шушкавите съгласни звуци.

7. Преценка на публикационната активност

Във връзка с дисертационния труд д-р Димитрова има 3 публикации. Публикациите покриват изискуемия минимум. Необходимо е по-широко популяризиране на резултатите от направените проучвания.

8. Лично участие на докторантката.

Представеният дисертационен труд е лично дело на автора.

9. **Авторефератът** обективно отразява дисертационният труд. Изработен е според изискванията на закона за развитие на академичните кадри.

Заключение

Дисертационният труд на д-р Десислава Георгиева Димитрова **“Неснемаемо коронково протезиране в детска възраст – функционални аспекти”** съдържа научни и научно-приложни резултати, които представляват принос в науката и отговаря на ЗРАС в Република България, Правилника за неговото прилагане и Правилника за условията и реда за придобиване на научните степени и заемане на академични длъжности във Факултет по дентална медицина, Медицински Университет „Проф. Д-р Параскев Стоянов“- Варна.

Научният труд доказва, че дисертантката притежава теоретични познания и професионални умения за самостоятелно провеждане на изследвания.

Поради гореизложеното убедително давам своята положителна оценка за цялостно разработения дисертационен труд, постигнатите резултати и приноси и гласувам убедително с „Да“ за да се присъди на **д-р Десислава Георгиева Димитрова** научната и образователна степен „Доктор“ по докторска програма „Детска стоматология“ професионално направление 7.2 „Дентална медицина, Факултет по дентална медицина, МУ-Варна.

Пловдив

Рецензент:

Доц. Д-р Ани Белчева-Криворова, дм

A handwritten signature in blue ink, appearing to be 'Ани' followed by a stylized flourish.